

Metodologické orientace

Jan Soukup, 1.5.2004

Psychologie jako pluralitní věda

- metodologické přístupy
- školy v psychologii
- kvantitativní a kvalitativní přístup

Metodologické přístupy

- elementová metodologie
- asocianismus
- holismus
- fenomenologie
- strukturalismus
- funkcionalismus
- introspektivismus
- behaviorismus

Psychologické školy

- asocianismus
- Gestalt psychologie
- behaviorismus
- hlubinná psychologie
- kognitivní psychologie
- humanistická psychologie
- transpersonální psychologie

Elementová metodologie

- atomismus
- cíle:
 - hledání elementů duševního dění
 - popis procesů vzniku vyšších duševních jevů
- metody: spekulativní, introspekce, experiment
- směry:
 - angličtí empirikové (Hobbes, Locke)
 - W. Wundt (počítky, pocity)
 - reflexologie (I.P. Pavlov)
 - behaviorismus (J.B. Watson)

Asocianismus

- vychází z elementové metodologie
- cíle: vysvětlení duševních jevů na základě asociačních zákonů
- metody: introspekce, experimentální
- směry:
 - angličtí empirikové (Hobbes, Hume)
 - Wundt
 - reflexologie, behaviorismus

Introspektivní metodologie

- pozorování vlastních duševních procesů
- „věčná“ metoda psychologie
- 3 námitky proti introspekci
- různá využití:
 - filosofové
 - experimentální introspekce (Wundt)
 - hlubinná psychologie
 - výzkum vědomí (James, humanistická, transpersonální psychologie)

Fenomenologická metodologie

- zvláštní případ introspektivní metody
- fenomenologie E. Husserla
- cíle: pečlivá introspektivní analýza duševních jevů (stavů vědomí)
- směry:
 - navazuje na duchovnědný přístup (W. Dilthey)
 - daseinanalýza (L. Binswanger, M. Boss)
 - existenciální psychologie (R. May)

Strukturalismus

- jedna z holistických teorií
- cíle: popis mentálních struktur a vysvětlení vztahů mezi prvky
- metody: experimentální introspekce,
- směry:
 - americký strukturalismus (E.B. Titchener)
 - Gestalt psychologie

Funkcionalismus

- cíle: studium duševních procesů ve vztahu k adaptaci
- metody: introspekce doplněná pozorováním chování a jeho vývoje
- psy: americký funkcionalismus (W. James, G.S. Hall, J. Dewey)

Behavioristická metodologie

- cíle: zkoumání vztahů mezi proměnnými (S-R)
- chování je vysvětlitelné principy učení
- metody: experiment, pozorování

Rysy kvalitativního přístupu

- tzv. kvalitativní metody
- perspektiva účastníka výzkumu
- blízkost ke zkoumanému jevu
- podmíněnost sociálních jevů a poznatků
- reflexivita výzkumníka
- malá strukturace výzkumu

Kvantita a kvalita

	kvantitativní	kvalitativní
kvalitativní metody	předvýzkum	vlastní zdroj údajů
vztah výzkumník a zkoumaný	odtažený	blízký
vztah výzkumník a zkoumaný jev	vně	uvnitř
vztah teorie a výzkum	testování hypotéz	produkce hypotéz
strategie výzkumu	strukturovaná	nestrukturovaná
pole zjištění	nomotetické	idiografické
sociální realita	statická, objektivní	procesuální, konstruovaná
povaha dat	tvrdá, reliabilní	bohatá, hluboká

Některé druhy kvalitativních přístupů

- zakotvená teorie (Glaser, Strauss)
- analýza diskursu
- etnometodologie (H. Garfinkel)
- narativní přístup

Příklady kvalitativních výzkumů ČR

- psychologie umění (I. Čermák)
- drogová problematika (M. Miovský)
- psychologie řízení (K. Pavlica)
- výzkum rodin (I. Sobotková)

Zdroje

- Disman, M. (2000). Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.
- Hoskovec, J., Sedláková, M. Nakonečný, M. (1996). Psychologie XX.století. Praha: FF UK.
- Hunt, M. (2000). Dějiny psychologie. Praha: Portál.
- Nakonečný, M. (1995). Lexikon psychologie. Praha: Vodnář.
- Sedláková, M. (1982). Úvod do studia obecné psychologie. Praha: Karolinum.
- Strauss, A., Corbinová, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert.
- Štepaníková, I., Čermák, I. (1999). Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem. In D. Heller et al. (Eds.) Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii. Praha: PsU AV ČR.